

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมถั่วเหลืองไทย

ถั่วเหลืองเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญชนิดหนึ่งของประเทศ แต่ผลผลิตมีไม่เพียงพอกับความ ต้องการ อัตราการเติบโตของการใช้ภายในประเทศทั้งการใช้บริโภคและในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะความต้องการใช้ถั่วเหลืองคุณภาพดีเพื่อการบริโภคและอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งความต้องการใช้น้ำมันถั่วเหลือง และกากถั่วเหลืองของอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในขณะที่ผลผลิตภายในประเทศมีอัตราลดลง อีกทั้งต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง เพราะเป็นพืชที่ต้องมีการดูแลรักษาค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากถั่วเหลืองเป็นพืชโปรตีนที่มีความสำคัญ รัฐจึงต้องส่งเสริมให้คงการผลิตไว้ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ เป็นพืชหมุนเวียนและปรับปรุงบำรุงดินในระบบการจัดการฟาร์ม โดยการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้มีต้นทุนต่ำลง และปลูกในบางพื้นที่ที่เหมาะสม มีศักยภาพในการผลิต พร้อมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ที่มีคุณภาพดี และมีโปรตีนสูง ปราศจากการตัดต่อพันธุกรรม เพื่อใช้ในการบริโภคและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

4.1 สภาพทั่วไปของโครงสร้างตลาดถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์

4.1.1 โครงสร้างการตลาดถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์

ตลาดถั่วเหลืองไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือตลาดระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และตลาดขายส่งกรุงเทพ (ศุภวรรณ นิลกำแหง, 2544) ทั้งนี้รูปแบบของตลาดยังมีความเชื่อมโยงกันระหว่างเมล็ดถั่วเหลือง กากถั่วเหลือง และน้ำมันถั่วเหลือง ซึ่งรูปแบบการทำการค้า และผู้ทำการค้าถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย

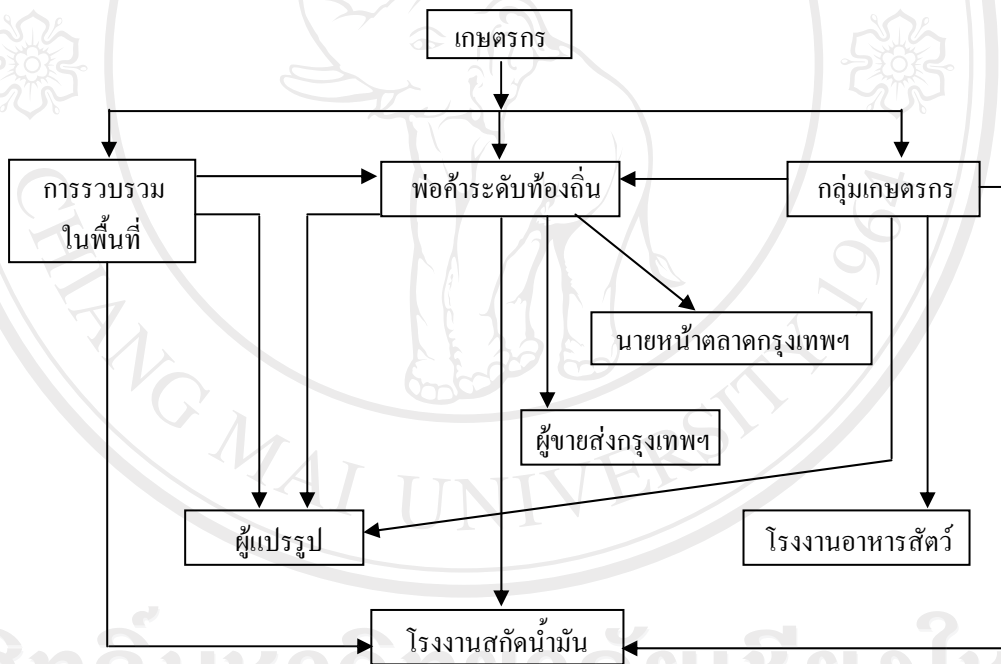
(1.) ตลาดระดับท้องถิ่น ณ ที่ทำการผลิต การทำการค้าจะขึ้นอยู่กับระดับของอุปทานถั่วเหลืองในพื้นที่ เกษตรกรและพ่อค้ามักมีความใกล้ชิดและทำการค้าขายมาเป็นเวลานาน พ่อค้าคนกลางจะทำการรวบรวมผลผลิตชนิดละจากเกษตรกรรายย่อยไปจำหน่ายยังตลาดท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการคัดคุณภาพและกำหนดราคาตามคุณภาพอีกครั้ง พ่อค้าเหล่านี้ไม่นิยมทำการเก็บกักสินค้าไว้ และในบางครั้งเกษตรกรสามารถกู้เงินนอกระบบจากพ่อค้าและชำระหนี้เป็นผลผลิต

(2.) ตลาดระดับภูมิภาค ส่วนใหญ่จะมีการค้าขายร่วมกับพืชไร่ชนิดอื่น โดยทำการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร และนำมาจัดชั้นคุณภาพเพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในท้องถิ่น โรงงานแปรรูป ตลาดขายส่งและโรงงานแปรรูปในกรุงเทพฯ คนกลางในตลาดนี้มักนิยมเก็บสินค้าไว้เพื่อการเก็งกำไร

(3.) ตลาดขายส่งกรุงเทพฯ

มีกลุ่มพ่อค้าที่ดำเนินการทำธุรกิจขายส่งมาเป็นเวลานาน รวบรวมสินค้าจากทุกภาคเพื่อแปรรูปและจัดจำหน่ายไปยังส่วนต่าง ๆ เพื่อทำการสกัดน้ำมันและเพื่อแปรรูปเป็นอาหาร คนกลางในตลาดระดับนี้ ได้แก่ นายหน้าพ่อค้ารายใหญ่

4.1.2 วิธีการตลาดถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์

รูปที่ 4.1 วิธีการตลาดถั่วเหลืองไทย

ที่มา : ศักรินทร์ นนทพจน์, 2548

ถั่วเหลืองในประเทศไทยจะถูกรวบรวมโดยผู้รวบรวมในพื้นที่ และส่วนหนึ่งจะทำการขายต่อให้แก่พ่อค้าในท้องถิ่นนั้น ซึ่งพ่อค้าในท้องถิ่นนั้นจะรวบรวมผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกรด้วยอีกทางหนึ่งทำให้ผลผลิตส่วนใหญ่ตกอยู่กับพ่อค้าท้องถิ่น โดยมาจากผู้รวบรวมในพื้นที่ เกษตรกรผู้เพาะปลูกและกลุ่มเกษตรกร พ่อค้าท้องถิ่นจะดำเนินการต่อโดยขายผลผลิตที่รวบรวมได้ให้แก่

โรงงานสกัดน้ำมันถั่วเหลือง ผู้แปรรูปถั่วเหลือง นายหน้าซื้อขายตลาดกรุงเทพฯ และผู้ขายส่ง กรุงเทพฯ และผลผลิตของผู้รวบรวมในพื้นที่ส่วนที่เหลือจากการขายให้แก่พ่อค้าท้องถิ่นจะขายให้แก่ผู้แปรรูปและโรงงานสกัดน้ำมันถั่วเหลือง ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ทำการรวบรวมผลผลิต นอกเหนือจากที่ทำการขายให้แก่พ่อค้าท้องถิ่นแล้วนั้น ก็จะขายให้แก่โรงงานผลิตอาหารสัตว์ ผู้แปรรูปถั่วเหลือง และผู้สกัดน้ำมันถั่วเหลือง ดังภาพที่ 4.1

4.1.3 ปัจจัยกำหนดราคาถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์

ปัจจัยกำหนดราคาถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ตามกลไกตลาด คือ อุปสงค์และอุปทานที่มีอยู่ในตลาด รวมถึงปัจจัยด้านสถาบัน เช่น การต้องปฏิบัติตามหรือต้องดำเนินการตามกรอบของสถาบัน เป็นต้น เมื่อทำการพิจารณาปัจจัยทางตลาดที่มีผลต่อราคาเมล็ดถั่วเหลืองสามารถกล่าวได้ว่า ราคาถั่วเหลืองกำหนดมาจากราคาน้ำมันถั่วเหลืองและกากถั่วเหลืองอย่างมีนัยสำคัญ (ศุภวรรณ นิลกำแหง, 2544) เนื่องจากอุปสงค์ที่มีต่อเมล็ดถั่วเหลืองเป็นอุปสงค์ต่อเนื่องจากอุปสงค์ของน้ำมัน และกากถั่วเหลือง นอกจากราคาเมล็ดถั่วเหลืองจะขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในประเทศแล้ว การนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองและกากถั่วเหลืองจากต่างประเทศทำให้ราคาเมล็ดถั่วเหลืองขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยการนำเข้าถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์อยู่ภายใต้ระบบโควตา และต้องปฏิบัติตามพันธะข้อตกลงขององค์การการค้าโลก จึงทำให้ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อระดับราคาภายในประเทศ

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาถั่วเหลืองนั้น ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดคนนอกเหนือจากอุปสงค์และอุปทานที่มีอยู่ในตลาดก็คือปัจจัยด้านนโยบาย ซึ่งตั้งแต่อดีตเป็นต้นมารัฐได้เข้าทำการแทรกแซงราคาถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์มาโดยตลอด เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรและอุตสาหกรรมต่อเนื่องในประเทศ

4.2 การผลิตและความต้องการเมล็ดถั่วเหลือง

4.2.1 การผลิตและความต้องการถั่วเหลืองในตลาดโลก

การผลิตพืชน้ำมันของโลกนับว่ามีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความต้องการมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งความต้องการนอกจากใช้บริโภคโดยตรงแล้วยังอยู่ในรูปของอุปสงค์ต่อเนื่องที่มีต่อกากน้ำมันมากกว่าน้ำมัน ถั่วเหลืองก็เช่นเดียวกับพืชน้ำมันชนิดอื่น ๆ ความต้องการกากดังกล่าวนี้ ส่วนสำคัญก็เนื่องมาจากเป็นความต้องการต่อเนื่องจากการผลิตปศุสัตว์ และความต้องการที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการบริโภคอาหารเพิ่มขึ้น เป็น

สาเหตุให้ความต้องการถั่วเหลืองทั้งเพื่อบริโภคโดยตรง ความต้องการถั่วเหลืองเพื่อการสกัดน้ำมัน หรือผลผลิตร่วมอันได้แก่ กากถั่วเหลืองเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

(1.) การผลิต

ในปี 2548/49 พื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองโลกมีประมาณ 571.09 ล้านไร่ ซึ่งลดลง จากปี 2547/48 ที่มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 571.41 ล้านไร่ หรือลดลงร้อยละ 0.06 แต่จะให้ผลผลิต เมล็ดถั่วเหลืองประมาณ 209.51 ล้านตัน โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ที่มีผลผลิตทั้งสิ้น 204.41 ล้าน ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.50 ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศที่มีผลผลิตมากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา รองลงมา ได้แก่ บราซิล อาร์เจนตินา และจีน และในปี 2548/49 มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 367 กก./ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 358 กก./ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.51 โดยเพิ่มขึ้นเกือบทุกภูมิภาค ซึ่งได้มีการพัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่สูงขึ้นมาก ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงเนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของข้าวเหลืองเฉลี่ยปี 2542/43-2546/47 ปี 2547/48 และปี 2548/49

ประเทศ	เฉลี่ยปี 2542/43 - 2546/47			ปี 2547/48			ปี 2548/49		
	เนื้อที่ เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.: ไร่)	เนื้อที่ เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.: ไร่)	เนื้อที่ เพาะปลูก (ล้านไร่)	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.: ไร่)
สหรัฐอเมริกา	183.50	73.55	400	187.06	85.01	454	180.26	82.82	459
บราซิล	104.81	44.14	421	134.50	49.79	370	143.10	50.20	351
อาร์เจนตินา	71.25	29.50	414	89.50	31.50	352	87.73	38.30	437
จีน	56.00	15.40	275	60.63	17.60	290	59.38	16.90	285
อินเดีย	36.94	5.33	144	45.00	5.50	122	43.75	6.00	137
ปารากวัย	9.13	3.67	403	11.69	3.58	307	12.10	3.51	290
ประเทศอื่น ๆ	33.00	8.46	256	43.03	11.42	234	44.77	11.78	345
รวม	496.88	181.10	365	571.41	204.41	358	571.09	209.51	367

ที่มา : กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549

(2.) การค้า

ในปี 2548/49 มีการส่งออกเมล็ดถั่วเหลืองโลก ประมาณ 66.377 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ซึ่งมีการส่งออก 64.791 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.45 โดยมีบราซิลเป็นผู้นำในการส่งออก คาดว่าจะส่งออกได้ 25.991 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ซึ่งมีการส่งออก 20.136 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.08 รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา คาดว่าจะส่งออกได้ประมาณ 24.494 ล้านตัน ลดลงจากปี 2547/48 ซึ่งมีการส่งออก 30.011 ล้านตัน หรือลดลงร้อยละ 22.52 และ อาร์เจนตินา คาดว่าจะส่งออกได้ 10.499 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ซึ่งมีการส่งออก 9.312 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.75 สำหรับการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองโลกในปี 2548/49 มีประมาณ 65.360 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2547/48 ซึ่งมีการนำเข้า 64.607 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.17 กลุ่มประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประเทศแถบเอเชีย โดยมีปริมาณการนำเข้ารวมกันถึงร้อยละ 58.98 ของปริมาณการนำเข้าทั้งโลก รองลงมา ได้แก่ แอชียุโรป และลาตินอเมริกา สำหรับประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุด ได้แก่ ประเทศจีน ซึ่งมีปริมาณการนำเข้าคิดเป็นร้อยละ 41.31 ของปริมาณการนำเข้าทั้งโลกรองลงมา ได้แก่ ญี่ปุ่น เม็กซิโก และไต้หวัน (สำนักส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรกรรมการค้าภายใน)

(3.) ราคา

ราคामะล็ดถั่วเหลืองซื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโกปีพ.ศ.2548 เฉลี่ยตันละ 223.12 เหรียญสหรัฐฯ ลดลงจากปีพ.ศ.2547 ที่มีราคาเฉลี่ยตันละ 276.73 เหรียญสหรัฐฯ (ตารางที่ 3.3) โดยราคาเฉลี่ยเดือนมกราคม 2548 อยู่ที่เฉลี่ยตันละ 195.88 เหรียญสหรัฐฯ ต่อมาในช่วงกลางปี 2548 ระดับราคากลับโน้มสูงขึ้นจนถึงระดับราคาที่สูงที่สุดในเดือนมิถุนายน 2548 เฉลี่ยตันละ 254.79 เหรียญสหรัฐฯ เนื่องจากคาดว่าผลผลิตถั่วเหลืองอาจจะลดลง ซึ่งมีผลมาจากภาวะภัยแล้งในสหรัฐอเมริกา และอเมริกาใต้โดยเฉพาะบราซิล ประกอบกับการเกิดโรคเชื้อราถั่วเหลือง ในแหล่งปลูกถั่วเหลืองของสหรัฐอเมริกา แต่ต่อมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2548 ระดับราคามะล็ดถั่วเหลืองซื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโกกลับโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 เฉลี่ยตันละ 210.87 เหรียญสหรัฐฯ เนื่องจากสภาพอากาศที่เอื้อต่อการเพาะปลูกถั่วเหลืองของแหล่งผลิตที่สำคัญของโลก ส่งผลให้ผลผลิตถั่วเหลืองโลกมีปริมาณมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ โดยในปี 2547/48 ปริมาณผลผลิตโลกเพิ่มขึ้นเป็น 215.585 ล้านตันจาก 186.751 ล้านตันในปี 2546/47 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.44 โดยเฉพาะปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองของสหรัฐอเมริกายปี 2547/48 เพิ่มขึ้นเป็น 85.013 ล้านตันจาก 66.778 ล้านตันในปี 2546/47 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 27.31

ส่วนราคามะลิสดั่วเหลืองซื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโกปีพ.ศ.2549 (ม.ค. - เม.ย.49) ได้โน้มลดลงจากปลายปีพ.ศ.2548 โดยเคลื่อนไปหาวู่ที่เฉลี่ยตันละ 209.34 - 214.34 เหรียญสหรัฐฯ เนื่องจากภาวะการส่งออกที่ซบเซาของสหรัฐอเมริกา โดยคาดว่าในปี 2548/49 จะส่งออกได้ 24.494 ล้านตัน ลดลงจาก 30.011 ล้านตันในปีที่ผ่านมา หรือลดลงร้อยละ 18.38 ประกอบกับภาวะการระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกแถบยุโรป ส่งผลให้ความต้องการใช้ถั่วเหลืองลดลงด้วย (สำนักส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร กรมการค้าภายใน)

4.2.2 การผลิตและความต้องการถั่วเหลืองในประเทศไทย

(1.) การผลิต

(1.1) พื้นที่และผลผลิต

ถั่วเหลืองมีการเพาะปลูกในประเทศไทยอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2526/27 เป็นต้นมา เนื่องจากความต้องการใช้ในการผลิตอาหารสัตว์สูงขึ้น จากการขยายตัวของการส่งออกเนื้อไก่ รวมทั้งนโยบายและมาตรการของรัฐที่ควบคุมการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ จึงมีผลให้ราคามะลิสดั่วเหลืองอยู่ในเกณฑ์ดี เป็นที่พอใจของเกษตรกร มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นจากประมาณ 1 ล้านไร่ ในปี 2526/27 เป็น 3 ล้านไร่ ในปี 2532/33 ซึ่งเป็นปีที่มีผลผลิตสูงสุดถึง 672,368 ตัน (ศุภวรรณ นิลกำแหง, 2544) หลังจากนั้นในปี 2538/39 เนื่องจากต้องปฏิบัติตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ว่าด้วยการเปิดตลาดให้นำเข้าถั่วเหลืองอย่างเสรี ประกอบกับการที่เกษตรกรมักประสบปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วมอยู่เสมอ ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตถั่วเหลือง จึงหันไปปลูกพืชอื่นทดแทน เป็นสาเหตุให้พื้นที่และผลผลิตถั่วเหลืองมีแนวโน้มลดลง โดยพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองลดลงจาก 2,724 พันไร่ ในปี 2537/38 ไปเป็น 1,881 พันไร่ ในปี 2538/39 และเป็น 1,696 พันไร่ในปี 2539/40 จนกระทั่งในปี 2549/50 ไทยมีพื้นที่เพาะปลูกเหลือเพียง 965 พันไร่ และปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองก็ลดลงจาก 528 พันตัน ในปี 2537/38 เป็น 386 พันตัน ในปี 2538/39 และเป็น 359 พันตัน ในปี 2539/40 จนกระทั่งในปี 2549/50 ไทยมีผลผลิตเหลือเพียง 226 พันตัน ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตของถั่วเหลืองปีเพาะปลูก 2537/38 – 2549/50

ปีเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กก./ไร่)
2537/38	2,724	528	194
2538/39	1,881	386	205
2539/40	1,696	359	212
2540/41	1,548	338	218
2541/42	1,467	321	219
2542/43	1,451	319	220
2543/44	1,396	312	224
2544/45	1,154	261	226
2545/46	1,130	260	230
2546/47	961	231	240
2547/48	1,013	240	237
2548/49	1,024	247	241
2549/50	965	226	235

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550

(1.2) ช่วงเวลาการเก็บเกี่ยว

ผลผลิตถั่วเหลืองในปี 2549/50 จะเริ่มออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2549 ถึงเดือนเมษายน 2550 โดยผลผลิตถั่วเหลืองรุ่น 1 (ฤดูฝน) จะออกสู่ตลาดมากในเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน 2549 ส่วนผลผลิตถั่วเหลืองรุ่น 2 (ฤดูแล้ง) จะออกสู่ตลาดมากในเดือนมีนาคม – เมษายน 2550 ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงช่วงเวลาเก็บเกี่ยวปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	เดือน										รวม
	ก.ค. 49	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค. 50	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	
ร้อยละ	1.92	4.62	8.53	11.09	12.00	2.87	0.15	1.77	29.20	27.85	100.00
ปริมาณ (ตัน)	4,352	10,486	19,355	25,155	27,227	6,502	340	4,004	66,236	63,186	226,843

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550

(1.3) แหล่งผลิตสำคัญ

ภาคเหนือ : เชียงใหม่ สุโขทัย แม่ฮ่องสอน แพร่ ตาก อุตรดิตถ์ พิษณุโลก กำแพงเพชร น่าน
เชียงใหม่ ลำปาง เพชรบูรณ์ พิจิตร นครสวรรค์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ชัยภูมิ ขอนแก่น เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี

ภาคกลาง : สระแก้ว ฉะเชิงเทรา

(2.) ความต้องการใช้

ความต้องการใช้เมล็ดถั่วเหลืองในประเทศปี พ.ศ.2549 จากการประเมินของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรมีประมาณ ดังนี้

(2.1) ใช้ทำพันธุ์ ประมาณร้อยละ 0.98

(2.2) อุตสาหกรรมการสกัดน้ำมันพืช ประมาณร้อยละ 69.05 ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำมันถั่วเหลืองเพื่อใช้บริโภคและใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ สีทาบ้าน ปลายุน้ำกระป๋อง น้ำพริกเผา น้ำสลัด นอกจากนี้กากถั่วเหลือง ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ และนำมาผลิตอาหารมนุษย์

(2.3) อุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ประมาณร้อยละ 0.62 นอกจากกากถั่วเหลืองแล้ว อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ยังมีความต้องการเมล็ดถั่วเหลืองโดยการนำเมล็ดถั่วเหลืองแปรรูปเป็นถั่วเหลืองนึ่ง (Full Fat Soy) ใช้ผสมอาหารสัตว์

(2.4) อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารและการบริโภค มีผลิตภัณฑ์หลัก ได้แก่ แป้งถั่วเหลือง น้ำมันถั่วเหลือง เต้าหู้ ฟองเต้าหู้ ถั่วเหลืองงอก ซีอิ๊ว เต้าเจี้ยว เต้าหู้ยี้ และถั่วเน่า ความต้องการใช้รวมของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารและการบริโภค ประมาณร้อยละ 29.29

(2.5) เพื่อการส่งออก ประมาณร้อยละ 0.06

(3.) ราคา

ในช่วงปี พ.ศ.2545-2548 ราคาถั่วเหลืองมีราคาไม่ค่อยแน่นอน เห็นได้จากในปี พ.ศ.2546 ราคาเมล็ดถั่วเหลืองซื้อขายล่วงหน้า ตลาดชิคาโก มีราคาเท่ากับ 9.68 บาท/กก. และเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในปี พ.ศ.2547 โดยราคาเมล็ดถั่วเหลืองซื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโก ในปี พ.ศ.2547 มีราคาเท่ากับ 11.33 บาท/กก. ก่อนจะลดลงเหลือ 9.01 บาท/กก. ในปี พ.ศ.2548

สำหรับราคาถั่วเหลืองของประเทศไทยพบว่าในช่วงปี พ.ศ.2545-2548 ราคาเมล็ดถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ในปี พ.ศ.2545-2546 ก่อนข้างทรงตัว และต่อมาในปี พ.ศ.2547 ราคาเมล็ดถั่ว-

เหลืองที่เกษตรกรขายได้มีราคาสูงสุด คือ 12.29 บาท/กก. และราคาก็ลดลงอย่างมากในปีถัดมา นั่นคือ 10.75 บาท/กก. (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 แสดงราคาเมล็ดข้าวเหลืองในตลาดต่าง ๆ

ปี	ราคาเมล็ดข้าวเหลืองชนิดกะที่เกษตรกรขายได้ ¹ (บาท/กก.)	ราคาเมล็ดข้าวเหลืองชนิดดีตลาดกรุงเทพฯ ² (บาท/กก.)	ราคาเมล็ดข้าวเหลืองเกรดสกัดน้ำมัน ความชื้น 13.0% ตลาดกรุงเทพฯ ³ (บาท/กก.)	ราคาเมล็ดข้าวเหลืองชื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโก ⁴ (บาท/กก.)	ราคาเมล็ดข้าวเหลืองชื้อขายล่วงหน้าตลาดชิคาโก ⁵ (US\$: ton, 1 ton = 36.743 Bushel)
2544	9.72	14.46	11.36	9.33	222.36
2545	10.39	14.93	11.89	8.13	188.82
2546	10.21	15.02	11.75	9.68	233.14
2547	12.29	17.52	13.58	11.33	276.73
2548	10.75	14.67	11.52	9.01	223.12

ที่มา : ¹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

^{2,3} กรมการค้าภายใน

^{4,5} Chicago Board of Trade

(4.) การนำเข้า

ผลผลิตเมล็ดข้าวเหลืองในประเทศไทยมีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ที่เพิ่มขึ้น จึงต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ โดยการนำเข้าเมล็ดข้าวเหลืองของไทยสูงขึ้นโดยลำดับจากจำนวน 1,078,950 ตัน มูลค่า 8,512 ล้านบาทในปี พ.ศ.2542 เป็นจำนวน 1,689,649 ตัน มูลค่า 18,317 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2546 แต่ลดลงเหลือจำนวน 1,435,801 ตัน มูลค่า 18,952 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2547 ผลมาจากการระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีก ส่งผลให้ความต้องการใช้เมล็ดข้าวเหลือง และกากข้าวเหลืองในอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ลดลงและสูงขึ้น เป็นจำนวน 1,607,784 ตัน มูลค่า 18,636 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2548 ตามปริมาณความต้องการใช้ที่มีมากขึ้น โดยนำเข้าจากประเทศบราซิล อาร์เจนตินา สหรัฐอเมริกา กัมพูชา และแคนาดา สำหรับปี พ.ศ.2549 มีการนำเข้าจำนวน 1,395,241 ตัน มูลค่า 14,226 ล้านบาท (ตารางที่ 4.5)

(5.)การส่งออก

เมล็ดข้าวเหลืองของไทยส่งออกได้ประมาณปีละ 300–1,000 ตัน ในปี พ.ศ.2548 สามารถส่งออกได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 1,223 ตัน มูลค่า 38.23 ล้านบาท จากจำนวน 974 ตัน มูลค่า 23.23 ล้านบาทในปี พ.ศ.2547 โดยส่งออกไปประเทศเวียดนาม มัลดีฟ ญี่ปุ่น ฮองกง และอินโดนีเซีย สำหรับปี พ.ศ.2549 มีการส่งออกจำนวน 1,237 ตัน มูลค่า 38.63 ล้านบาท (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.5 แสดงปริมาณ มูลค่า และราคานำเข้าข้าวเหลืองปี พ.ศ.2541-2549

ปี	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	ราคานำเข้า (บาท/กก.)
2541	924,964.30	9,610,379.08	10.39
2542	1,078,950.50	8,512,919.45	7.89
2543	1,320,401.92	11,474,292.68	8.69
2544	1,363,223.77	12,378,071.83	9.08
2545	1,528,556.65	13,925,151.08	9.11
2546	,1689,648.57	18,315,790.50	10.84
2547	1,435,800.84	18,952,571.09	13.20
2548	1,607,784.43	18,634,221.54	11.59
2549	1,395,241.35	14,231,461.77	10.20

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549

ตารางที่ 4.6 แสดงปริมาณ มูลค่า และราคาส่งออกถั่วเหลืองปี พ.ศ.2541-2549

ปี	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (พันบาท)	ราคาส่งออก (บาท/กก.)
2541	1,124.00	12,229.12	10.88
2542	770.00	10,087.00	13.10
2543	617.31	10,549.83	17.09
2544	334.63	7,331.74	21.91
2545	834.43	14535.77	17.42
2546	572.21	12,148.02	21.23
2547	974.45	23,250.38	23.86
2548	1,223.34	38,253.84	31.27
2549	1,236.74	37,473.22	30.30

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549

4.3 นโยบายของรัฐ

4.3.1 นโยบายและมาตรการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองปี พ.ศ.2549

การกำหนดนโยบายและมาตรการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการน้ำมันพืชและพืชน้ำมัน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบการปรับโครงสร้างภาคเกษตรและการตลาดสินค้าเกษตรเป็นประธาน ผู้แทนจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ เลขานุการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ

การนำเข้าจากประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO)

- (1.) ตามข้อผูกพัน WTO ปีพ.ศ.2549 ปริมาณนำเข้าต่ำสุด 10,922 ตัน
- (2.) ประเทศไทยเปิดตลาดนำเข้าเมล็ดถั่วเหลือง คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2549 อนุมัติการเปิดตลาดนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองปี พ.ศ.2549 ตามมติคณะกรรมการพืชน้ำมันและน้ำมันพืช ดังนี้
 - 1) ให้นำเข้าไม่จำกัดปริมาณ และช่วงเวลานำเข้า
 - 2) ผู้มีสิทธินำเข้าในโควตารวม 12 ราย คือ สมาคมผู้ผลิตน้ำมันถั่วเหลืองและรำข้าว สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย สมาคมปศุสัตว์ไทย สมาคมผู้เลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการส่งออก สมาคม

ส่งเสริมผู้ใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ สวมคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย บริษัท กรีนสปอต (ประเทศไทย) จำกัด บริษัท แลคตาซอย จำกัด บริษัท ไทยเทพรสผลิตภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน) บริษัท แดรี่พลัส จำกัด บริษัท ไทยชิม จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัด คิคโคเคน หากมีผู้ยื่นขอสิทธินำเข้ารายใหม่ ให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพืชน้ำมันและน้ำมันพืช (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) เป็นผู้พิจารณา และแจ้งคณะกรรมการทราบ

3) ผู้มีสิทธินำเข้าในโควตา ต้องรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองที่ผลิตในประเทศ จากเกษตรกรทั้งหมด ดังนี้

- ถั่วเหลืองเกรดสกัดน้ำมัน ราคาไม่ต่ำกว่า กก.ละ 10.50 บาท ณ ไร่นา หรือ 11.50 บาท ณ หน้าโรงงาน ตลาดกรุงเทพมหานคร

- ถั่วเหลืองเกรดผลิตอาหารสัตว์ ราคาไม่ต่ำกว่า กก.ละ 11.00 บาท ณ ไร่นา หรือ 12.00 บาท ณ หน้าโรงงาน ตลาดกรุงเทพมหานคร

- ถั่วเหลืองเกรดแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ราคาไม่ต่ำกว่า กก.ละ 13.00 บาท ณ ไร่นา หรือ 14.00 บาท ณ หน้าโรงงาน ตลาดกรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้ผู้มีสิทธินำเข้าโควตาต้องทำสัญญารับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองภายในประเทศ กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์

(3.) คณะกรรมการพืชน้ำมันและน้ำมันพืชได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลเมล็ดถั่วเหลือง เพื่อกำกับดูแลและติดตามการรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองที่ผลิตในประเทศ การใช้เมล็ดถั่วเหลืองนำเข้าของผู้มีสิทธินำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองในโควตาให้เป็นไปตามนโยบาย เงื่อนไข และมาตรการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลือง ตามมติคณะกรรมการพืชน้ำมันและน้ำมันพืช และที่ทางราชการกำหนด โดยมี เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเป็นประธาน ผู้แทนจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นอนุกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

4.3.2 นโยบายการส่งออก

เมล็ดถั่วเหลืองสามารถส่งออกได้เสรี ไม่เสียอากรส่งออก

4.4 อุปทานและอุปสงค์เมล็ดถั่วเหลืองของไทย

ถั่วเหลืองเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการเป็นอาหาร การสกัดน้ำมัน และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ การผลิตถั่วเหลืองของไทยยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ ทำให้ต้องมีการนำเข้า ประเทศไทยเริ่มทำการเพาะปลูกถั่วเหลืองครั้งแรกปี พ.ศ.2513 จากความช่วยเหลือ

ของรัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้แผนการ โคสุมโบ และรัฐบาลไทยก็ได้บรรจุโครงการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 2 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน

4.4.1 อุปทานเมล็ดถั่วเหลืองในประเทศ

ถั่วเหลืองเป็นพืชที่มีการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในทางภาคเหนือ ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรปีการเพาะปลูก 2549/50 พื้นที่เพาะปลูกร้อยละ 67.61 อยู่ทางภาคเหนือ รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 24.31 และ 8.08 ตามลำดับ ส่งผลให้การผลิตของประเทศถึงร้อยละ 68.70 เป็นผลผลิตจากภาคเหนือ ถึงแม้ว่าอย่างไรก็ตามพื้นที่ภาคเหนือกลับไม่ได้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการเพาะปลูก เพราะเมื่อพิจารณาจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่แล้ว ภาคกลางให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงถึง 291 กก./ไร่ ในขณะที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ผลผลิตเพียง 239 และ 206 กก./ไร่ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 แสดงพื้นที่เพาะปลูก ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลืองตามเขตภูมิภาคปีการเพาะปลูก 2549/50

ภูมิภาคที่มีการปลูกถั่วเหลือง	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ร้อยละ	ผลผลิต (ตัน)	ร้อยละ	ผลผลิตต่อไร่ (กก./ไร่)
ภาคเหนือ	652,498	67.61	155,850	68.70	239
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	234,656	24.31	48,286	21.29	206
ภาคกลาง	77,994	8.08	22,707	10.01	291
รวม	965,148	100.00	226,843	100.00	245

ที่มา : สมาคมส่งเสริมผู้ใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์, 2549

ถั่วเหลืองสามารถทำการเพาะปลูกได้ 3 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ขึ้นกับเงื่อนไขทางธรรมชาติในแต่ละปี กล่าวคือสามารถทำการเพาะปลูกในฤดูฝนได้ 2 ช่วง คือ ต้นฤดูฝนทำการเพาะปลูกอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายนเก็บเกี่ยวปลายเดือนสิงหาคมถึงต้นเดือนกันยายน จังหวัดที่ทำการเพาะปลูก อาทิ สุโขทัย กำแพงเพชร และอุตรดิตถ์ ซึ่งมีผลผลิตประมาณร้อยละ 40 ของผลผลิตทั้งหมด การเพาะปลูกถั่วเหลืองปลายฤดูฝนทำการเพาะปลูกระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวปลายเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม จังหวัดที่ทำการเพาะปลูกอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง อาทิ ลพบุรี สระบุรี เพชรบูรณ์ และสุโขทัย โดยมีผลผลิตประมาณร้อยละ 30

ของผลผลิตทั้งประเทศทั้งนี้ถั่วเหลืองที่เพาะปลูกในฤดูฝนมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกมากกว่าร้อยละ 55 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนถั่วเหลืองฤดูแล้งจะทำการเพาะปลูกระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม และเก็บเกี่ยวระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งทำการเพาะปลูกได้เฉพาะเขตชลประทาน อาทิ เชียงใหม่ ตาก และลำปาง มีสัดส่วนขนาดของผลผลิตประมาณร้อยละ 30 ของผลผลิตทั้งประเทศ

ในช่วงปี พ.ศ.2533-2536 การผลิตถั่วเหลืองมีพื้นที่ลดลง โดยพื้นที่เพาะปลูกมีการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.36 ต่อปี โดยในปี พ.ศ.2534 พื้นที่เพาะปลูกลดลงจากปีก่อนถึงร้อยละ 18.14 ส่วนผลผลิตในช่วงเวลาดังกล่าวมีการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.48 ต่อปี โดยปี พ.ศ.2534 ลดลงจากปีก่อนถึงร้อยละ 17.74 นอกเหนือจากพื้นที่และผลผลิตที่ลดลงแล้วผลผลิตต่อไร่ก็ลดลง โดยในปี พ.ศ.2536 มีผลผลิตต่อไร่เพียง 197 กก./ไร่ เท่านั้น ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้รัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยให้เงินทุนหมุนเวียน แต่ถึงอย่างไรก็ตามการผลิตก็ยังคงมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ

หลังจากปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมานอกจากเกิดการเกิดภาวะน้ำท่วมในปลายปี พ.ศ.2538 แล้วการที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก ส่งผลกระทบต่อทำให้ขนาดการผลิตของไทยลดลงจนถึงปัจจุบัน โดยในปี พ.ศ.2537 ไทยมีพื้นที่เพาะปลูก 2,724 พันไร่ แต่ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกเหลือเพียง 1,024 พันไร่ โดยมีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.13 ต่อปี ผลผลิตเฉลี่ยลดลงร้อยละ 4.16 ต่อปี ส่วนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ นั้นจากการพัฒนาการตลาดการปรับปรุงระบบเกษตรในเขตชลประทาน การดำเนินนโยบายด้านเทคโนโลยีการผลิต ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 199 กก./ไร่ เป็น 241 กก./ไร่ ในปี พ.ศ.2533 และ พ.ศ.2548 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 4.8) และการลดลงของผลผลิตเป็นผลกระทบจากการปฏิบัติตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก ทางด้านการลดอัตราภาษีนำเข้าถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์ ทำให้การผลิตในประเทศซึ่งมีศักยภาพการผลิตที่ต่ำภายใต้ข้อจำกัดในการผลิต ไม่สามารถแข่งขันได้ ในขณะที่การผลิตในประเทศก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการภายในได้

ตารางที่ 4.8 แสดงเนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของถั่วเหลือง ปี
เพาะปลูก 2533/34 ถึง 2549/50

ปีเพาะปลูก	พื้นที่เพาะปลูก		ผลผลิต		ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	
	พันไร่	%เปลี่ยนแปลง	พันตัน	%เปลี่ยนแปลง	กก./ไร่	%เปลี่ยนแปลง
2533/34	2,657	-	530	-	199	-
2534/35	2,175	-18.14	436	-17.74	200	0.50
2535/36	2,294	5.47	480	10.09	209	4.50
2536/37	2,600	13.34	513	6.88	197	-5.74
2537/38	2,724	4.77	528	2.92	194	-1.52
2538/39	1,881	-30.95	386	-26.89	205	5.67
2539/40	1,696	-9.84	359	-6.99	212	3.41
2540/41	1,548	-8.73	338	-5.85	218	2.83
2541/42	1,467	-5.23	321	-5.03	219	0.46
2542/43	1,451	-1.09	319	-0.62	220	0.46
2543/44	1,396	-3.79	312	-2.19	224	1.82
2544/45	1,154	-17.34	261	-16.35	226	0.89
2545/46	1,130	-2.08	260	-0.38	230	1.77
2546/47	961	-14.96	231	-11.15	240	4.35
2547/48	1,013	5.41	240	3.90	237	-1.25
2548/49	1,024	1.09	247	2.92	241	1.69
2549/50	956	-5.76	226	-8.50	235	-2.49

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550

ตารางที่ 4.9 เป็นการพิจารณาเปรียบเทียบศักยภาพในการผลิตของไทยกับประเทศผู้ผลิตที่สำคัญปี พ.ศ.2548/49 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกถึง 180.26 ล้านไร่ ต่างจากประเทศบราซิลที่มีพื้นที่เพาะปลูกเป็นอันดับที่ 2 ถึง 1.26 เท่า และมีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าไทยถึง 194.46 เท่า ทางด้านผลผลิตของสหรัฐอเมริกามีผลผลิตมากที่สุด รองลงมาคือ บราซิล อาร์เจนตินา และจีน ทั้งนี้ขนาดของผลผลิตของสหรัฐอเมริกามีสูงถึง 82.82 ล้านตันนั้น ส่วนสำคัญเป็นเพราะการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตและการปรับปรุงพันธุ์ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่สูงถึง 459 กก./ไร่

ในขณะที่บราซิลได้ผลผลิตเพียง 351 กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าอาร์เจนตินาที่ได้ 437 กก./ไร่ ในขณะที่ไทยได้ผลผลิตเพียง 238 กก./ไร่ ซึ่งผลผลิตต่อไร่ของไทยเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกาต่ำกว่าถึง 1.93 เท่า

ตารางที่ 4.9 แสดงเนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลืองของไทย เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ปีเพาะปลูก พ.ศ.2548/49

ประเทศ	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (พัน ไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.: ไร่)
สหรัฐอเมริกา	180,264	82,820	459
บราซิล	143,096	50,195	351
อาร์เจนตินา	87,731	38,300	437
จีน	59,376	16,900	285
อินเดีย	43,750	6,000	137
ปารากวัย	12,098	3,513	290
แคนาดา	7,239	2,999	414
โบลิเวีย	5,563	1,670	300
อินโดนีเซีย	3,819	797	209
รัสเซีย	4,313	740	172
ไทย	927	221	238

ที่มา : กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา, 2549

4.4.2 ต้นทุนการผลิต

ตัวเลขในตารางที่ 4.10 แสดงต้นทุนในการผลิตถั่วเหลืองของไทยในช่วงปี พ.ศ.2540-2549 จะเห็นได้ว่าต้นทุนในการเพาะปลูกถั่วเหลืองประมาณร้อยละ 90 เป็นต้นทุนผันแปร และอีกประมาณร้อยละ 10 เป็นต้นทุนคงที่ ต้นทุนการผลิตมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการผลิตอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิต จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง นอกเหนือจากประสิทธิภาพการผลิตแล้ว ราคาปัจจัยการผลิตก็ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยเช่นกัน โดยราคาปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อต้นทุนที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.10 ยังแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนผันแปรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต้นทุนรวม ในช่วงปี พ.ศ.2540-2544 ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่เฉลี่ยเท่ากับ 1,689.46 และ 194.77 บาท/ไร่ ต้นทุนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 1,884.23 บาท/ไร่ และในช่วงปี พ.ศ.2545-2549 ต้นทุนผัน

แปรและต้นทุนคงที่เฉลี่ยเท่ากับ 1,827.45 และ 193 บาท/ไร่ ส่วนต้นทุนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 2,020.45 บาท/ไร่ เมื่อพิจารณา 2 ช่วงเวลาพบว่า ต้นทุนผันแปรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8.17 และ ต้นทุนคงที่เปลี่ยนแปลงลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.91 โดยต้นทุนรวมมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.23 ทั้งนี้ค่าแรงงานเป็นต้นทุนที่มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็น สัดส่วนที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตอื่นๆ นอกจากนั้นปัจจัยทางกายภาพก็ส่งผลกระทบต่อ ต้นทุนการผลิต อาทิเช่น ทรัพยากรดินซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต การเลือกใช้ที่ดินจะ เลือกใช้ที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าขึ้นมาใช้ก่อน ถึงแม้ค่าเช่าที่ดินเป็นต้นทุนประมาณร้อยละ 10 ของต้นทุนรวม แต่คุณภาพของดินก็เป็นปัจจัยที่มีนัยต่อรายได้และผลผลิตของเกษตรกร เช่นกัน

ตารางที่ 4.11 เป็นการพิจารณาเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่และต้นทุนการผลิตระหว่าง ถั่วเหลือง ปาล์มน้ำมัน และมะพร้าว ซึ่งนับได้ว่าพืชเหล่านี้เป็นพืชน้ำมันที่มีความสำคัญต่อ อุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย โดยจากการพิจารณาพบว่า ผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลืองต่ำกว่าปาล์ม น้ำมันและมะพร้าวมาก แต่หากพิจารณาต้นทุนต่อไร่แล้วจะเห็นว่า ถั่วเหลืองมีต้นทุนต่อไร่ต่ำกว่า ปาล์มน้ำมัน 1.84 เท่าขณะที่ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าถึง 10.97 เท่า ดังนั้นต้นทุนต่อกิโลกรัมของ ถั่วเหลืองจึงสูงกว่าปาล์มน้ำมัน 6.08 เท่า และเมื่อพิจารณาถั่วเหลืองกับมะพร้าวพบว่า ถั่วเหลืองมี ต้นทุนต่อไร่สูงกว่ามะพร้าว 1.05 เท่า แต่มีผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่า 4.84 เท่า ดังนั้นต้นทุนต่อกิโลกรัม ของถั่วเหลืองจึงสูงกว่ามะพร้าว 5.21 เท่า

ซึ่งจากการพิจารณาจะเห็นได้ว่า ต้นทุนต่อกิโลกรัมของถั่วเหลืองสูงกว่าปาล์มน้ำมันและ มะพร้าว ขณะที่ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าปาล์มน้ำมันและมะพร้าว จึงส่งผลให้ปัจจุบันมีการหันไปปลูก พืชชนิดอื่นแทนการเพาะปลูกถั่วเหลือง ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณการผลิตภายในประเทศของ ถั่วเหลืองที่มีอัตราการลดลง (ตารางที่ 1.1 ในบทที่ 1)

ตารางที่ 4.10 แสดงต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองของไทย ปี พ.ศ.2540-2549

รายการปี	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. ต้นทุนผันแปร	1,609.65	1,691.58	1,631.85	1,851.46	1,662.76	1,679.02	1,696.22	1,683.40	1,980.40	2,098.20
1.1 ค่าแรงงาน	1,069.26	1,116.27	1,083.26	1,291.95	1,073.19	1,086.65	1,101.43	1,101.43	1,315.18	1,396.02
เตรียมดิน	215.94	224.57	226.61	237.21	246.82	246.82	251.76	251.76	295.05	324.14
ปลูก	180.84	183.66	171.38	168.53	173.17	174.04	179.26	179.26	208.86	219.32
ดูแลรักษา	200.71	208.94	194.06	197.43	207.12	208.02	212.64	212.64	248.12	259.12
เก็บเกี่ยว	471.77	499.10	491.21	688.78	446.08	457.77	457.77	457.77	563.15	593.44
1.2 ค่าวัสดุ	501.16	525.75	500.75	518.65	530.76	532.99	537.43	540.91	616.92	651.00
ค่าพันธุ์	285.52	314.05	309.06	318.09	327.64	331.86	331.86	331.86	361.60	372.45
ค่าปุ๋ย	88.21	80.23	66.53	66.31	61.67	62.27	61.65	62.88	81.62	89.69
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	90.31	93.93	84.57	87.13	90.01	90.26	89.35	91.14	105.72	116.06
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	27.96	28.38	30.85	37.40	43.42	39.80	45.77	46.23	59.18	64.00
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	7.00	7.00	7.19	7.17	7.17	7.95	7.95	7.95	7.95	7.95
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	2.16	2.16	2.55	2.55	0.85	0.85	0.85	0.85	0.85	0.85
1.3 ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน	39.23	49.56	47.84	40.86	58.81	59.38	57.36	41.06	48.30	51.18
2. ต้นทุนคงที่	195.21	195.21	195.21	195.21	193.00	193.00	193.00	193.00	193.00	193.00
ค่าเช่าที่ดิน	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19	190.19
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	5.02	5.02	5.02	5.02	2.81	2.81	2.81	2.81	2.81	2.81
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,804.86	1,886.79	1,827.06	2,046.67	1,855.76	1,872.02	1,889.22	1,876.40	2,173.40	2,291.20
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	8.28	8.62	8.30	9.14	8.21	8.14	7.87	8.16	8.91	9.75
5. ผลผลิตต่อไร่	218	219	220	224	230	230	240	230	244	235

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 4.11 ตารางเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตถั่วเหลือง ปาล์มน้ำมัน และมะพร้าวของไทยในปี พ.ศ.2545-2549

ปี	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)			ต้นทุนต่อไร่ (บาท)			ต้นทุนต่อกิโลกรัม (บาท)		
	ถั่วเหลือง	ปาล์มน้ำมัน	มะพร้าว	ถั่วเหลือง	ปาล์มน้ำมัน	มะพร้าว	ถั่วเหลือง	ปาล์มน้ำมัน	มะพร้าว
2545	230	2,434	1,097	1,872.02	3,281.14	1,704.24	8.14	1.35	1.55
2546	240	2,725	1,202	1,889.22	3,459.66	1,833.55	7.87	1.27	1.53
2547	230	2,682	1,162	1,876.40	3,377.03	1,827.09	8.16	1.26	1.57
2548	244	2,469	1,138	2,173.40	4,139.11	2,067.84	8.91	1.68	1.82
2549	235	2,629	1,106	2,291.20	4,326.64	2,155.69	9.75	1.65	1.95

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.4.3 อุปสงค์เมล็ดถั่วเหลืองในประเทศ

อุปสงค์ที่มีต่อเมล็ดถั่วเหลืองแตกต่างกันตามมาตรฐานและคุณภาพของเมล็ด โดยถั่วเหลืองชนิดดีคุณภาพสูงจะใช้เพื่อการบริโภคโดยตรง ซึ่งอาจผ่านกระบวนการแปรรูป เช่น นมถั่วเหลือง ซอส และเต้าหู้ ซึ่งการบริโภคในส่วนนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากถั่วเหลืองมีราคาถูกแต่มีคุณค่าทางอาหารสูง ถั่วเหลืองชนิดรองเป็นคุณภาพที่นำไปใช้ในการสกัดน้ำมันพืชและใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมหมักพิมพ์ อุตสาหกรรมกระป๋อง สบู่ และผลผลิตร่วมจากการสกัดน้ำมันพืช คือ กากถั่วเหลือง ซึ่งมีอุปสงค์ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ความต้องการถั่วเหลืองเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมของหน่วยธุรกิจต่าง ๆ

จากตารางที่ 1.2 ในบทที่ 1 จะเห็นได้ว่าความต้องการถั่วเหลืองในประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา มีความต้องการถั่วเหลืองสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากไม่ถึงล้านตันในปี พ.ศ.2540 เป็น 1.62 ล้านตันในปี พ.ศ.2549 เนื่องจากผลผลิตถั่วเหลืองของไทยไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ ทำให้ต้องมีการนำเข้าเป็นจำนวนมาก ดังนั้นราคาที่ปรากฏอยู่ในท้องตลาด นอกจากจะเป็นผลจากปัจจัยภายในแล้วปัจจัยภายนอกก็มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ราคามันโลกสำคัญในการพิจารณาขนาดอุปสงค์เพื่อการบริโภคโดยตรง และอุปสงค์เพื่อใช้เป็นปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ โดยอุปสงค์เพื่อการบริโภคพิจารณาได้จากอัตราการขยายตัวของประชากร ส่วนอุปสงค์ที่ใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ พิจารณาได้จากอัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อุปสงค์ของอุตสาหกรรมสกัดน้ำมันไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปทานของน้ำมันถั่วเหลืองอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต แต่ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของกากถั่วเหลือง ซึ่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์เป็นผลจากขนาดอุปสงค์การส่งออกอาหารสัตว์ และอุปสงค์ในประเทศที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้ขนาดอุปสงค์ที่มีต่อถั่วเหลืองเพิ่มในอัตราเพิ่มอย่างต่อเนื่อง การสกัดน้ำมันถั่วเหลืองจะได้ผลผลิตร่วม (joint product) คือ น้ำมันและกากถั่วเหลือง ความต่างระหว่างราคาน้ำมันถั่วเหลืองและกากถั่วเหลือง คือส่วนเหลือจากการสกัดน้ำมัน ทั้งนี้ราคาน้ำมันถั่วเหลืองจะกำหนดจากความต้องการน้ำมันถั่วเหลือง ซึ่งมีปัจจัยทางด้านการขยายตัวของประชากรเป็นตัวกำหนด และการนำเข้าน้ำมันถั่วเหลืองซึ่งขึ้นอยู่กับอุปทานในประเทศและปัจจัยด้านสถาบัน ปัจจัยดังกล่าวมีผลกระทบเช่นเดียวกันกับราคากากถั่วเหลือง แต่ปัจจัยที่กำหนดความต้องการกากถั่วเหลืองเป็นปัจจัยทางด้านประชากรที่สะท้อนผ่านทางอุปสงค์ต่อเนื้อที่มีต่อปศุสัตว์

จากการประเมินความต้องการใช้เมล็ดถั่วเหลืองในประเทศปี พ.ศ.2549 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ประมาณร้อยละ 69.05 เป็นความต้องการของอุตสาหกรรมสกัดน้ำมันพืช (เพื่อใช้บริโภคโดยตรงและใช้ในอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ) รองลงมาคือ ร้อยละ 29.29 เป็นความต้องการของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและการบริโภค ที่เหลือประมาณร้อยละ 0.98 เป็น

ความต้องการเมล็ดเมล็ดถั่วเหลืองเพื่อใช้ทำพันธุ์ และประมาณร้อยละ 0.62 เป็นความต้องการใช้ใน
อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ ที่ยังมีความต้องการนำเมล็ดถั่วเหลืองนอกเหนือจากกากถั่วเหลืองไป
นี้ผสมอาหารด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved